

Unie van Waterschappen en BNG Bank:

EnergieRijk Den Haag sluit volledig
aan bij DNA van onze organisaties

EnergieRijk Den Haag

Unie van Waterschappen en BNG Bank: EnergieRijk Den Haag sluit volledig aan bij DNA van onze organisaties

Dit is het eerste EnergieRijk Den Haag duo-interview uit een reeks van tien.

Dit jaar en in 2021 worden interviews met stakeholders van EnergieRijk Den Haag (ERDH) afgenomen. Centrale thema's zijn de samenwerking, de energietransitie en de gebiedsgerichte aanpak van ERDH.

Dit is een duo-interview met de nieuwe partners van Green Citydeal EnergieRijk Den Haag. Aan het woord zijn Cathelijn Peters, directeur Unie van Waterschappen en Olivier Labe, lid van de Raad van Bestuur BNG Bank, over de toetreding van de Green citydeal EnergieRijk Den Haag.

Belangrijkste onderwerpen

De belangrijkste onderwerpen die aan de orde komen zijn:

Wat is de aanleiding geweest voor toetreding tot de Green citydeal EnergieRijk Den Haag? Wat zijn de ambities vanuit de organisatie? Wat kunnen de Unie van Waterschappen en BNG Bank betekenen voor EnergieRijk Den Haag en – visa versa – hoe kan het programma EnergieRijk Den Haag een bijdrage leveren aan de duurzaamheidsdoelstellingen van beide organisaties?

Coronacrisis

Op het moment van dit interview wordt het nieuws beheerst door de Coronacrisis. Hieraan kan niet zomaar voorbijgegaan worden en we staan er even bij stil hoe beide organisaties met deze crisis omgaan en hun rol hierin.

Olivier Labe

Als eerste komt Olivier Labe aan het woord en hij zegt hierop het volgende: "Het coronavirus heeft vergaande maatschappelijke gevolgen, ook voor onze klanten. Dat zijn met name gemeenten, woningcorporaties en instellingen voor zorg, onderwijs, energie en infrastructuur. De coronacrisis is een gezondheidscrisis, maar raakt de zorgsector ook financieel in het hart. Samen met het ministerie van Volksgezondheid en met andere banken proberen we de zorgsector bij te staan met kennis en krediet. Naast de zorgsector, hebben ook de andere sectoren het moeilijk. We hebben gelukkig de beschikking over voldoende liquiditeit om onze klanten van financiering te blijven voorzien"

Cathelijn Peters

Volgens Cathelijn Peters doet ook de Unie van Waterschappen haar uiterste best te ondersteunen in deze crisis: "Wat het innen van belastingen betreft hebben waterschappen een bericht uitgedaan dat zij hier coulant mee om zullen gaan en als het gewenst is uitstel van betaling zullen verlenen aan bedrijven en zzp'ers. Ook worden de rekeningen eerder betaald, wat soelaas biedt. Speciale aandacht is er voor de sector Grond/Weg- en Waterbouw, die al veel te lijden heeft gehad onder de p-fas en stikstofmaatregelen. Opdrachten moeten worden geaccordeerd en onder deze omstandigheden waarbij fysieke bijeenkomsten moeilijk te realiseren zijn, wordt een achterstand opgelopen. Vandaar een appèl aan het Rijk om in "digitale bijeenkomsten" toch rechtsgeldige besluiten te kunnen nemen over investeringen.

Maar ter geruststelling: ook tijdens de Corona-crisis werken de waterschappen hard aan zaken als waterveiligheid en schoon water."

De Unie van Waterschappen is de vereniging van de Nederlandse waterschappen. Waterschappen zijn verantwoordelijk voor het beheer van waterkeringen, het regionale waterbeheer en het zuiveren van afvalwater. In totaal zijn er 21 waterschappen in Nederland.

De Unie van Waterschappen vertegenwoordigt de waterschappen in het nationale en internationale speelveld, behartigt de belangen van de waterschappen en stimuleert kennisuitwisseling en samenwerking.

Waarom toetreding tot ERDH

Jullie beide organisaties zijn in december 2019 toegetreden tot de Green City Deal EnergieRijk Den Haag. Wat heeft jullie organisatie ertoe bewogen dit te doen?

Olivier Labe wil hierover graag wat vertellen:

“Eerst even iets over BNG Bank. Deze bank is een betrokken partner voor een duurzamer Nederland en stelt de publieke sector in staat maatschappelijke doelstellingen te realiseren. De klanten zijn (decentrale) overheden en instellingen op het gebied van wonen, zorg, onderwijs, energie en infrastructuur”.

We doen veel aan publiek-private samenwerking. Een voorbeeld hiervan is de financiering van het gemeentehuis Westland (CO₂-neutraal, energiezuinig).

Het Gemeentehuis Westland is CO₂-neutraal. De energievraag is sterk beperkt door een reeks moderne techniek- en materiaaltoepassingen. De energie die nodig is, wordt grotendeels duurzaam verkregen met behulp van (deels thermische) pv-panelen. Phase Change Materials vormen een buffer voor warmte- en koude-opslag. Daglicht is alom aanwezig en dringt diep de gebouwen in.

De toegepaste materialen zijn duurzaam geproduceerd en onderhoudsarm. Tot slot is er bij het gemeentehuis Westland veel aandacht besteed aan flexibel gebruik en optimale mogelijkheden tot recycling en hergebruik van componenten.

Labe: *“Verduurzamen is een kernwaarde in de organisatie. Daarom wordt ook het eigen gebouw verduurzaamd; als organisatie moet je het goede voorbeeld geven. De Green Deal past precies in deze ambitie. Wat verder aanspreekt is de gezamenlijke aanpak van dit vraagstuk binnen een bepaald gebied, waarbij een goede samenwerking met elkaar essentieel is. BNG Bank is nu al regelmatig betrokken bij warmtenetwerken en de techniek spreekt aan.*

De missie van de bank is een belangrijk uitgangspunt geweest voor deelname aan dit project. De gemeente Den Haag is een van de grootste aandeelhouders en klant van BNG Bank. Dus dat betekent dat de belangrijkste stakeholder ook meedoet aan het project. Zo valt alles op zijn plaats.”

BNG Bank is opgericht in 1914 en betrokken partner voor een duurzamer Nederland. De bank stelt de publieke sector in staat maatschappelijke doelstellingen te realiseren. Onze klanten zijn (decentrale) overheden en instellingen op het gebied van wonen, zorg, onderwijs, energie en infrastructuur.

Cathelijn verwoordt de overwegingen van de Unie van Waterschappen mee te doen aan EnergieRijk Den Haag. De waterschappen merken in hun dagelijkse werkzaamheden onmiddellijk de gevolgen van de klimaatverandering: steeds vaker wateroverlast, hitte, droogte en de kans op overstromingen neemt toe. Met het klimaatakkoord wordt er door vele betrokkenen hard gewerkt aan het beperken van de gevolgen van klimaatverandering voor

de toekomst. Dat is goed! Wij hebben dus leden die zeer actief zijn op deze terreinen en dan kun je als koepel niet achterblijven. Wij beschikken over minder mogelijkheden dan onze leden, maar hebben wel een pand waar we meer mee kunnen dan we nu doen. Aansluiting bij ERDH is gekozen op gronden als: gezamenlijke aanpak, gebiedsgericht en lerend van elkaar. Ook bestonden al plannen het gebouw te verduurzamen. Tevens is het aspect verstevigen van netwerken en de plaats, centrum Den Haag, van belang.

Klimaatadaptatie

Adaptatie (aanpassing) aan klimaatverandering is het proces waardoor samenlevingen de kwetsbaarheid voor klimaatverandering verminderen of waardoor zij profiteren van de kansen die een veranderend klimaat biedt.

Aanpak klimaatbestendig Lichtenvoorde

Lichtenvoorde kent vanwege de ligging aan de voet van de terrasrand een lange historie met wateroverlast. Bij stortbuien liep het water via diverse beken letterlijk de bult af en belandde in het centrum van het stadje. Bij extreme neerslag in 2010 leidde dit tot grote overlast voor bedrijven en bewoners als gevolg van ondergelopen straten. Waterschap Rijn en IJssel en gemeente Oost Gelre leggen nu drie waterbergingsgebieden en twee nieuwe watergangen aan die bij extreme neerslag water om Lichtenvoorde heen leiden. Naast deze maatregelen trekken inwoners, agrariërs en bedrijven gezamenlijk op in het project Klimaat Klaar om Lichtenvoorde weerbaar te maken tegen weersextremen.

Ambities

Het programma ERDH heeft een scope tot 2040. Dat maakt het tot een complexe opgave.

Het is een grote uitdaging voor ERDH en het kernteam om iedereen - stakeholders, partners en degenen die de politiek moeten informeren - te betrekken bij het programma en ervoor te zorgen dat ERDH zichtbaar blijft. Wat is jullie ambitie daarin? Anders gezegd: wat zouden jullie willen en kunnen inbrengen? Ik denk dan bijvoorbeeld aan expertise, capaciteit en netwerk?

Olivier heeft hierover de volgende ideeën: *“BNG Bank heeft veel ervaring in het financieren van energieprojecten. Daarvoor is het noodzakelijk dat je een goede kennis hebt van zaken als: Wat is de structuur van het project en hoe kan zo'n project het beste van de grond komen? Hierbij kan BNG Bank van toegevoegde waarde zijn, gezien onze expertise.”*

Jullie hebben beiden een plaats gekregen in de adviesraad, een soort 'ondernemingsraad' van de stuurgroep. Willen jullie daarin een actieve rol spelen in de vorm van onderwerpen aandragen die in jullie organisatie spelen en waar ERDH wat aan zou kunnen hebben?

Olivier antwoordt hierop positief: *“Bij BNG Bank is een team van zeer betrokken mensen die kennis en ervaring hebben op het gebied van geothermie en warmtenetwerken.”*

Cathelijne wil met haar organisatie een inhoudelijk thema inbrengen, namelijk aquathermie.

Aquathermie

Aquathermie kan als alternatief voor aardgas een belangrijke bijdrage aan de energietransitie leveren. Uit recent onderzoek blijkt dat met aquathermie (thermische energie uit oppervlakte-, afval- en drinkwater) in potentie wel tot bijna 50 procent van de warmtebehoefte uit water gehaald kan worden. Een mooi alternatief voor aardgas. In de Nederlandse delta is veel oppervlaktewater beschikbaar, dat in de zomer opwarmt en in de winter afkoelt. Deze warmte en koude kan aan het oppervlaktewater onttrokken worden om gebouwen en ruimten te verwarmen en te koelen. Waterschappen werken hier (samen met Rijkswaterstaat) graag aan mee en nemen het initiatief om dit samen met partners tot een succes te maken.

Meer dan 50% van de warmtevraag in een bebouwde omgeving kan uit aquathermie komen. Het is een nieuwe, kansrijke bron met veel potentie waarover nog weinig bekend is.

Een voorbeeld van aquathermie

Utrecht Overvecht:

Eneco en Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden ontwikkelen daarom bij de nieuwe waterzuiveringsinstallatie in Overvecht een 25 megawatt warmtepomp. Vanaf 2022 moet de warmtepomp met de warmte uit het afvalwater ongeveer 10.000 woningen van gasloze stadswarmte voorzien.

Betekenis ERDH voor eigen organisatie

De gebiedsaanpak van ERDH is uniek en gebaseerd op de ontwerpfilosofie de Trias Territoria.

Deze bestaat uit: smart building technologie, geothermie en WKO (warmte/koude opslag).

Ook is het project uniek - als er gekeken wordt - naar de samenwerking tussen de gemeente Den Haag, de provincie Zuid-Holland en de rijksoverheid gecombineerd met private partijen. Alleen gezamenlijk, met alle partners uit de Green Citydeal, komen we tot de beste duurzaamheidstoepassingen.

Wat is er, gezien deze opmerking, Cathelijne, te “halen” bij ERDH voor jullie organisatie?

Cathelijne: *“Uiteraard een energie neutraal pand. En het aantrekkelijk maken van klimaatadaptatie regelingen. Denk bijvoorbeeld aan groene daken die ervoor zorgen dat regenwater geabsorbeerd wordt. ERDH zou hierin kunnen ondersteunen. Als daarbij in Den Haag ook nog een pilot kan worden gestart met een project met aquathermie, dan is de missie geslaagd.”*

Olivier heeft de volgende gedachten wat er voor BNG Bank te “halen” is.

“De bank wil graag laten zien dat deze aanpak werkt en dat deze als voorbeeld kan dienen, zodat men elders deze vorm van verduurzaming toepast. De bank kan dan zijn core business uitvoeren en zo’n project financieren.”

Samenwerking privaat & publiek

Voor ERDH is de private en publieke samenwerking een uitdaging. De samenwerkende partijen hebben verschillende tijdshorizonten, capaciteit en achtergronden, allemaal aspecten die deze opgave tot een uitdaging maken. Hoe ziet Cathelijne dit in haar eigen organisatie en welke ervaringen heeft zij daarmee opgedaan?

“Als gezamenlijke waterschappen is er met de markt een marktvisietraject opgesteld. In gezamenlijkheid is dit opgezet met begrip voor elkaars standpunten, ervaringen en wensen. Een goede onderlinge verstandhouding is daarbij een kernwaarde. Het kost tijd, maar co-creëren loont”

Je onderstreept dus dat een goede samenwerking en nauwe betrokkenheid van alle partijen essentieel is voor het proces en de beoogde resultaten.

Als reactie op het bovenstaande voegt Olivier toe dat BNG Bank zowel met private als publieke partijen samenwerkt, zoals bij de (gedeeltelijke) financiering van projecten waarbij een private partij het project runt en de opdrachtgever en/of de co-financier een publieke partij is. De bank heeft hiermee veel ervaring en het werkt goed.

Zoveel door Olivier als Cathelijne wordt de visie gedeeld: projecten is mensenwerk. De projectleden moeten elkaar kennen en begrijpen. De fysieke aanwezigheid is vaak nog de norm, hoewel de frequente “digitale ontmoetingen” die nu gedwongen plaatsvinden hierin mogelijk nog wel iets kunnen veranderen in de toekomst.

Visie op klimaatverandering

Als laatste vraag aan Olivier wat kort gezegd zijn visie is op de veranderingen van het klimaat.

Drie belangrijke thema’s spelen naar zijn idee een hoofdrol. Dat zijn:

1. Energiebesparing
2. Productie van energie verduurzamen
3. Klimaatadaptatie; maatregelen nemen om ons aan te passen aan de klimaatsverandering.

Cathelijne deelt de volgende visie: “Inspelen op de klimaatsverandering is een van de grootste opgaven waarvoor het laag gelegen Nederland zich gesteld ziet. Er is haast bij.

Niet alleen toekomstgericht denken, maar ook in het heden want zoveel tijd is er niet. Verder wijst zij erop dat maatregelen voor klimaatadaptatie moeten worden verscherpt en uitgedragen. Er moet slim worden ontworpen en gebouwd op plaatsen waar dat verantwoord is met betrekking tot omgevingsfactoren zoals wateroverlast, groenvoorziening e.d. Daar kan ook de Green Citydeal EnergieRijk Den Haag in ondersteunen.

En als laatste punt: de circulaire economie moet een belangrijker item worden waar meer aandacht aan moet worden besteed”. Gezien het DNA van beide organisaties en hun duurzaamheidsambities zijn BNG Bank en Unie van Waterschappen partijen die een grote verrijking zijn voor de Green Citydeal EnergieRijk Den Haag.

Interviewer: Marijke Dekker, communicatie EnergieRijk Den Haag

EnergieRijk Den Haag